

CSEPCSÁNYI ÉVA

Úton Krakko felé

Vágy: milyen elkoptatott szó! Lejárattuk. Vágyakozásról beszélni nem időszerű, „rágás nélkül”, azonnal nyelünk el mindent, amit megkívánunk. Bámultam ki a hajnali vonat ablakán.

Könnyű kézipoggyással érkeztem a mészisztza, tornácos úri lakhoz. Hány éve annak, hogy utoljára itt jártam? A muskátlik tömött sorokban álltak a kőfalon. Nyers tüzük élesen elütött a méregbarna balkontól. Nem tudtam, miért hív vissza. Azt írta: „várnak”. Ebben a többes számban már benne tudtam őket: feleség, gyerekek. Látni akartam milyen az az asszony, aki bátrabb volt. Vagy spontánabb. Önzetlenebb. Látni akartam *őt* a megalkuvásban. Gondosan karbantartott rózsakert fogadott. Sárga, vajszín, mályva, bordó virágok. Az egyik rózsató mellett kilyukadt labda. Mértani pontossággal nyírt gyep, takaros konyhakert.

Tehát *még mindig* ebben leli legfőbb örömét. Most kinn ülök a verandán. Nevetéses, ahogy várok. Olyan várakozás ez, melyet nem táplál remény, mely kizárólag a csodára építhet. A két gyerek benn szuszog a kisszobában. Ők a nagy hálóban. Holnap elutazom. Nem akarom, hogy tartóztassanak. Most lemegyek, én bolond, kecsesen, színpadiasan, hátha néz... Ugyan honnan nézne? Megérintek egy rózsabimbót. Ő ápolta, metszette a tövet. Ő is érintette. Ismerem, minden virágát megérinti, amikor locsolja. Megszagolom. Előtte ittam egy kis bort, jól esett az egész napos készenlét után. Protokoll – ejtem ki fintorogva a szót. Idegen emberek, idegen életek. Úgy mutattak be, mint unokatestvérét. Hazugság. Igaz, hogy harmadunokatestvérek vagyunk... De egy ezerfős faluban? Mindenki rokon.

Tizenkét éve nem láttam. Akkoriban vékonyka, seszínű kamasz voltam. Az ábrándjait jegyzetelő, naplóját rejtegető, esetlen lányból író lett. Huszonhat-hét évesen azt hittem, már megöregedtem. Aztán rájöttem, milyen nevetséges rögeszme ez! Harminc évesen kezd el élni egy nő igazán. Tibor arcáról is ezt verte vissza az elismerő döbbenet. Fátyolos, szürke reggeli fények játszottak a házak között. Nézelődtem, élveztem a pillanatot, a számomra legkedvesebb pillanatot, amikor még nem vagyok ott, nem tudnak rólam. Mintha kitalálta volna. Megállt a tornácon, hunyorogott. Könnyedén intettem. Nem ő jött le élém. Hétéves forma sötétszőke fiú nyitott kaput. Zöld szemében koraérett jóság és frissesség nyiladozott. Egyszeriben ott álltam a konyha közepén. Áadtam az ajándékokat. Szájak, karok. Pusztáltak, öleltek, nevettek. Mire magamhoz tértem, egyedül ültem a konyhaasztalnál. Kinn, a teraszon nyolc-tíz ember dárídózott.

Azt valahogy megértettem ebben az olvadó, kábult derűben, hogy a fekete, párducszerű asszony Tibor felesége, az ikrek pedig – egy fiú és egy lány – a gyerekei. A többiekről fogalmam se volt, kik lehetnek. Szomszédok, barátok, a fekete asszony rokonai. Rólam gyorsan elfeledkeztek. Tibor és köre – gondoltam –, csinnadratta,

ölelések, nagy szólamok, aztán az első kínálkozó téma eltereli a figyelmet. Valami szekeret mutogattak a gyerekeknek. A fekete asszony kegyesen nézett rám, akár egy főpap vagy óvodaigazgató. Tibor dörmögött, téblábolt, majd széles jókedvvel félreültek pálinkázni az egyik „falu orvosa vagy lelkésze” kinézetű emberrel. Nem változott, csak a szeme körül ráncosabb, mint az olyan embereké, akik nem alszanak rendszeresen. Egész nap ettünk, játszottunk. Úgy adtak kézről kézre az unatkozó, gyanakvó, „üdülőfalusi” asszonyok, mint egy egzotikus állatot. Író. Ez a díj, igen, az is. Ott is jártam már, találkoztam x-el, y-al. Nem, nincs férjem. Ezek a művészek, a modern nők! Persze ráér még, legyintgettek, és önelégülten simogatták borissza férjük karját, és csemetéik fejét a huszonöt éves asszonykák.

Tibor testesebb lett, magasabbnak is tűnt emiatt, zöld szeme még teltebb, még mélyebb. Gyakran nézett maga elé, kezét vagy lábát nézte, dudorászott. Szórakozottnak tűnt. Szórakozottnak és elégedettnek. A fekete asszony nyüzsgött. A soha fogyni nem akaró vendégek rendkívül jól érezték magukat a makulátlanul modern és nosztalgikusan úriás házban. Korunk gépesített könnyedsége és a huszadik század eleji elődök szikár romantikája eszményien keveredett Tiborék otthonában. Felismertem tárgyakat, melyek már tizenkét éve is itt voltak. Ebéd után a kertbe mentem. Ő kinn állt a tornácon, fejével biccentett, de nem jött utánam.

Éjszaka a gyerekek kinn aludtak, sátorban. „Ha száraz, enyhe az idő, így szokták” – mondta. Ahogy mi is tettük régen: Tibor, Dezső, Imola, János, Evelin és én. Ki ez a fekete asszony? Miért ment hozzá Tiborhoz, Tibor miért kérte meg? Soha se szerette a tolakodóan dekoratív nőket. Ugyanaz az odaadó, félszeg emberszeretet áradt belőle, mint hajdanán. Ritkán beszélgettünk. Akkor is elvont, mély lelki témákról, melyek kívülállók számára teljesen érdektelenek voltak. Leginkább mégiscsak hallgattunk. Végtelen hosszúságú sétáink közben össze-összenéztünk, mosolyogtunk, vagy nem mosolyogtunk, csak vizslattuk egymás tekintetét. Kerestük bennük a csillagokat, az örömet, az élet ígérését. Sokszor csak szelíd vádak, bizalmatlanságot és kérdéseket találtunk.

Egyre hűvösebb van. Bemegyek kardigánomért, csipog az ajtó, ahogy kinyitom. Riasztó. A fekete asszony valóban mondott valamit délután, hogy ne ijedjek meg a pityegéstől, és ha már nem megyek ki többször a verandára, nyomjak meg egy gombot. Faluba riasztó? Minek? Töltöttem még egy kis bort. Egri Cabernet Sauvignon, a Kőporos Pincészetből. Testes, fanyar, átláthatatlanul sűrű bor. Éreztem erejét, ahogy leültem. Mit keresnek körülötte ezek az emberek? Arcom, orrom kipirosodott. Ez a sok ismeretlen... bőrük fénye, hajuk, nevetésük egészen más, hiányzott belőlük minden meghittség, cinkosság, az a valami, ami összetartozóvá teszi az egy térben-időben együtt mozgó embereket.

Szeretném, hogy meséljen nekem Tibor: forgattam a finoman metszett kristálypoharat. A szurok-sűrű, illatos bor nyomot hagyott a falán. Mindig is értett a borokhoz. Vártam a verandán, írtam egy-két verset. Visszaolvasva több sor nem tetszett. Majd kijavítgatom. Ülepednie, érnie kell, mint a jó bornak. Puha, bódult melankólia telepedett rám. Derű-gyökerű, fájdalmas. Én lehetnék a fekete asszony

helyén. Tágas, apró fényekkel szórt égbolt feszült fölöttem. Más, mint Buda, más, mint Krakkó. Leplezetlenül ragyognak a csillagok. Kaján-fekete, áthatolhatatlan tömbfal az égbolt, nincs fényszennyezés. A kert tele árnyékkal, nyúlánk, sötét ágakkal. Elszongít a tücsökciripelés, a kutyák horkantgatnak. Olyan ez a porta az alvó emberekkel, állatokkal, akár egy egészséges, szuszogó, nagytestű élőlény. Csak én vagyok ébren. Komolyan gondoltam, hogy a gyerekkel, asszonnyal, állattal, csipogó riasztóval telerakott házból kijön hozzám? Hajnali egykor pizzamásán kiül mellém, és bámuljuk a muskátlikat, a félelmetesen tág eget? A mellemig érő vaskos kőfalra ültem, megcsapott a rózsák nehéz, parfümös illata. Tibor rózsái. Láttam, ahogy körülményesen metszeget, bekapálja az ágyást, leszedi a száraz szirmokat, leveleket, és ha valami élősködőt lát, sajnálkozva, bocsánatkérően elpusztítja. Zajlik, morajlik körülötte az élet: postás, számlák, a fekete asszony bevásárló listái, a gyerekek szaladozása. Számára viszont akkor és ott az egész univerzum rózsakert.

Hányszor gondolt rám? Persze – néztem át a kristálypohár cakkos falán – egyszer sem, borongtam, ittam pár kortyot. Doktorandus volt. Bámultam, hogy öt-hat nyelvet ismer, és úgy el tud mélyedni tanulmányaiban. Napközben kiderült, hogy a fekete asszony tartja kézben ennek a mikro-birodalomnak a működését. A legutolsó kiskanalat is magában foglaló leltárt vezetett, hideg metszésű, olajos fényű szeme egy pillantással fogta össze a gazdaságot. Később, jóval később döbbsentem rá: Tibornak erre van szüksége. Így maradhatott meg abban a búra alatti, méhlepénybiztos világban, melyben annak idején ketten éltünk. Talán többet kellett volna beszélgetnünk? De miről? A csönd bizonyult a legbiztosabb közegnek, olyan pályának, melyen ismeretlen a kisiklás. Órákig ültünk egymás mellett. Ő a doktoriját, én a verseimet írtam. Felőlünk ellophatták az egész falut. Az elválás is ebben a szubsztanciális csöndben ment végbe. A többiek – János, Imola, Dezső – lassan eltűnédeztek, idegen városok és egyetemek nyelték el őket. Nekem akkoriban ajánlottak állást egy budapesti szerkesztőségben. Megszédültem. Ezért érdemes felrúgni, itt hagyni mindent...

Újdonságra vágytam, valamire, ami nem tarka séta a mezőn, fehérre meszelt vásárnapi mise, nemtelen ábránd a nyári tábortűz körül. Tibor tudott az állásajánlatról. Nem tőlem, valakitől a barátok közül. Vártam, hogy szóba hozza. A közakarát „együvé tartozónak” könyvelt el minket.. Nem tudom meddig ültünk a dombon azon a szeptember eleji éjszakán, már virradt, mikor elindultam. Ezt a képet vittem magammal Tiborról: a templom előtti padon ül fehér ingben, maga elé mered, ahogy felállok, követ tekintetével.

Pesten rászoktam a cigarettára, hogy enyhítse szorongásomat. Tibor nem jelentkezett, én se írtam. Így telt el tizenkét év. Megjelent néhány könyvem, kritikákat, tanulmányokat publikáltam. Három éve sikerült szert tennem egy nosztalgikus kis lakásra a várnegyedben. Két héttel ezelőtt azt hittem, megőrülök, elmenekülök, eladom a lakást, és kiköltözöm Marokkóba, Lengyelországba vagy Grúziába. Akkor érkezett Tibor levele. Honnan szerezte meg a címetem, nem tudom. A lezáratlanság és végérvényesség könnyedsége lepott meg. Afféle nyugalom, melyet egy férj érezhet, aki életében egyszer örömlánnyal hál, majd utána halála napjáig hú a feleségéhez.

Bár ezernyi határidős munka tornyosult felettem, már aznap feladtam válaszlevelem. Tekintetem a tömött, nehéz rózsákra esett. Tibor rózsái. Azt mondta – nem nekem – a fekete asszonynak, hogy soha sem virultak még így. Az emberek irigyek. Nem értik a másikat, hát inkább irigykednek. A nagy csinnadrattával nyüzsgő rokonok, barátok egy emberként sugározták az irigységet. Tibor nem vette észre, ő mindig kegyesen szemet hunyt az efféle szégyellnivaló, emberi gyengeségek felett. A csirke levágását is szakrális eseménynek tartotta: ami Istené, szent, beleértve az embert is, aki fölött épp emiatt nem törhetünk pálcát.

Én jeleket, tanácsokat, sugallatokat vártam, és elkeseredtem, amikor ezek késlekedtek. Tibor csak tette, amit kellett, amit lehetett. Talán így került össze ezzel az asszonnyal? Igen, ez a szénszemöldökű nő nem az a fajta, aki felkel a padról, és elsétál élete nagy lehetősége mellett, ahogy egyes fantaszta írók. Egyre hűvösebb van: apránként visszalopja magát az ősz.

Leraktam üres poharamat a padra, bementem. Az ágy hideg, tisztaszagú érintésétől libabőrös lettem. Félálomban néztem ki a sötétkék tücsökzenébe... arra ébredtem, valaki lélegzik mellettem. Odanyújtottam kezemet. Megfogta, szorította, arcához emelte, úgy tartotta, mint egy selyempárnát.

Alig változott. Megsimogattam arcát, szakállát. A szurokszemű asszonyé ez az arc, ez a szakáll. Később, jóval később meglepődtem, hogy abban a pillanatban rendjén valónak tűnt ez a megállapítás. Törvényszerűnek. Elbűjnék a mellkasában, elbűjnék, és nem akarnék tudni másról. Nem mozdultunk. Családapa, családapa és férj. Más férje. Lehunytam szememet, puhán elengedte kezemet, mire újra felnéztem, már kiment. Láttam pizsamás hátát, ahogy elhagyja a szobát. Kezemet orromhoz emeltem. Reggeli után fölmentem a kertbe, lejtős domboldaláról konokul figyeltek a gyümölcsfák, szőlőtövek. A reggeli üvegfényben csilingelve verődött vissza a gyerekek nevetése, aztán hallottam, hogy ismét barátok, ismerősök érkeznek, örültem, hogy most fenn vagyok a kertben, és nem kell velük udvariaskodnom. Tekintetemmel végigkísértem egy méh útját. Ő nem tud az elmúlásról, ahogy a barackfák, saláták és a csirkék sem. Ebben a viruló, csipogó, szuszogó vadonban egyedül nekem okoz gondot a lét. Felnéztem a szemtelenül rikító égre.

Tibor mindig is kívül állt. Nem úgy, mint egy felfuvalkodott „félistenke”, hanem a lét őreként: alázatos, nyugodt szorgalommal. Milyen messze kerültem... a vendégházak, kocsmák nyugtalan, lélek-szomjas lomposága egyszerre tesz tompává és idegessé. Betakart a nagyváros egyenletes, artikulálatlan lüktetése. Leültem a földre, lehasaltam. Igen, ez a föld szaga. Az igazi földé. Megmarkoltam a fűvet. Akkor hazudott, vagy azóta él hazugságban? Fejem mellett megláttam egy pipacsot: itthon! Milyen nevetséges, több mint nevetséges! Ez a gepárdtestű asszony otthona, és a két olajos bőrű, bogárszemű gyereké. Lágyan sütötte hátamat a nap. Minden elmúlik, erre gondoltam, egyedül Isten örök és változatlan. Felültem, elkezdtem a rózsafüzért. Az utolsó tizednél tartottam, amikor megjelent mögöttem a fekete asszony. Horpadt bádogkannát lóbált kezében, rövid, az én ízlésem szerint túl rövid, nadrág és melltartó nélkül viselt vállpántos póló feszült rajta. Miért ilyen kihívó ez a nő?

Nehéz kontyba rakta valótlanul sok haját, ami második fejként imbolygott fölötte, ahogy lépkedett fel az ösvényen.

– Máskor ne beszélgesen Tiborral olyan későn. Megszólják, ez falu, nem Pest. Mint tudja, magas állást tölt be, nem hiányzik ide szóbeszéd.

Férfiasan, nyersen lökte oda a szavakat. Rosszindulatot, az írásaimban oly sokszor kipellengérezett buta és abszurd női harciasságot nem fedeztem fel benne. Némely „hímjét” védő nő viselkedett már velem méltatlanul ostobán. Szégyeltem magam ilyen helyzetekben. Viszolyogva és kelletlenül veszem tudomásul, ha nők férfin civódnak. A nő elveszíti ilyenkor selyemporos, titokzatos báját.

– Csak nem gondolja...

– Nem gondolom, tudom, hogy rokonok... habár annyi mindent beszélnek az emberek. Tudja, Tibor úgy élt itt, mint egy agglegény, mint egy alkoholista agglegény. Én szedtem rendbe a háztartást, segítettem kifizetni adósságait, visszanyerte stabilitását, komfortját. Neki erre van szüksége: olajozottan menjen körülötte minden, s legyen, aki biztosítsa nyugalját.

Ránéztem. Ha te tudnád, mi kell Tibornak... álom, álom kell neki, nagyszabású tervek, mesék, színek, az égbolt, igen, az égbolt kell neki! Szégyenkezést éreztem. Miért hallgatom én ezt? Kezemben még ott zörgött a rózsafüzér, elnézést kértem, elsétáltam. Nem tudtam tovább imádkozni. Düh, keserűség, szomorúság karcolt. Mit keresek itt? Az asszony befejezte a locsolást, lement. Leültem egy almafa alá, a zöld legkülönfélébb árnyalatai hullámzottak alattam. Elővettem jegyzetfüzetemet, verset írtam. Nem tetszett. Ezt még átdolgozom, húzok belőle, talán írok hozzá. Tarka hangok szűrődtek fel a verandáról.

Ez a ház folyamatos zszibongás és ingyen-konyha. Tibornak kertje a menedéke. A szótlán, szelíd növények. Most nincs itthon, asszonya beküldte valamiért a közeli kisvárosba. Hiába jártam be Európát, írtam meg fél tucat könyvet, mondtam okosakat konferenciákon... Valami mély, elemi tudás még nincs birtokomban. Az a fajta tudás, amit csak Isten adhat egy-egy emberen keresztül. Tibor visszaért. Beállt az udvarra, három kutyája eszeveszett örömmel robbant elé. Néztem, ahogy a teli szatyrokat beviszi, kijön, és a kert felé veszi útját. Komótosan jött, elfogódva nézte facsemetéit, virágait. Tűnődve elmosolyodott, mikor meglátott, leült mellém.

– Nézd, azokat a kis barackfákat pár éve ültettem. Magam metszem, jövőre talán már termést is hoznak... ha el nem veri a jég, mint idén. A paradicsom is szép, láttad? Nem használok vegyszert, sokkal ízesebb így.

– Te tudod a legjobban, hogy mindig is szerettem a kertet. Mást is akarsz mondani...

Ránéztem: nehezeére esett a sok beszéd, de ha belekezdett, kimondott mindent, ami tágas csendjeiben megérlelődött benne. Szelektálás, cenzúra nélkül.

– Janka, te mentél el. Nem hívtalak, nem üzentem? Kitörtél édenünkből. Mi várt rád odakinn, ami itt, kettőnk között ne lett volna meg? Nem akartalak ideláncolni. Elengedtelek. Félelmeim éreztem magam, úgy éltem, mint akit megcsónkítottak. Márta hét éve vette át a háztartás vezetését. Tudod, hogy mindig is nehezemre esett

nemet mondani, aztán már nem is volt miért, kiért... a gyerekek meglettek... elhagyott és mélységesen szomorú estéim egyikén...

– Tibor...

Leintett.

– Minden elmúlik, Janka. A jó dolgok nem tartanak sokáig. Mit tehetnék? Itt van minden, a Márta birodalma: ház, gyerekek, közélet... nekem meg a kert és az álmaim.

Mit mondhattam volna erre? „Gyere velem!” Ugyan. Vagy azt, hogy jól van ez így? Nem, mert nem jó ez így. Sok mindent helyre lehet hozni, ki lehet javítani, *soké mindent*, de nem mindent. A kora őszi, halványsárga nap jól esően sütötte arcomat, karomat, ahogy át-áttört a lombok között, Tibor arcát is tompa, bársonyos fénybe vonta. Megérkezett a csönd, a mi csöndünk. Kiszakadt egy darabka némaság a zegzugos kert neszező, ciripelő, sustorgó csendjéből. Tovább folytatódott mozdulatlan párbeszédünk a teljesség ízében.

– Hogy igyekszik... – nem kérdeztem, tudtam, hogy a fa törzsén fölfelé araszoló csigára gondol. A kislánya csengő hangja ébresztett fel minket: kész az ebéd.

– Janka, maradj itt velünk.

– Megbolondultál?

– A faluban...

– Ugyanolyan jól tudod, mint én.

– Sose búcsúzkodtunk.

Aznap éjjel sokáig ültem a verandán. Hamvas, szőlő illatú este volt. Tág szemüket rám vetették a csillagok, odaképzelttem magam a piros IC-re a Keleti felé, még az se kizárt, hogy Bécs lesz belőle, vagy Krakó... Magam mellé gondoltam Tibort. Zöld szemével a zöld tájat figyeli, áhítattal nézi az ordas lengyel erdőket. Márta talán már aznap utánunk jönne, gyerekestül. Nem feküdtem le. Őt után virradt, néztem, hogy forr színessé az udvar. Megszületik újra a világ, életet kap, esélyt a jobbá válásra. Tibor lépett ki az ajtón, két gőzölgő bögrével. Mellém ült, lassan, szürcsölve ittuk a tejeskávét.

Egyenletes hideg-kék és fakó lila színbe burkolódzott a kút, a rózsák, a kutyaól... Eleredt az eső, magasan, a dunyhaszerű égen fekete madarak kerengtek. Átmelegített a kávé, már nem is éreztem fáradságot. Krakóra gondoltam. Igen, most pár hétig rónom kell a templomos macskaköveket, meglátogatnom Jadwiga királynő sírját a Wawelben... Feltámadt a szél, telehordta a verandát cakkos szélű, aranyporos levelekkel.